

УДК 341.231.145

Г. В. Дідківськакандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінального права та кримінології
Університет державної фіскальної служби України**КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВОВОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ МІЖНАРОДНИХ СИСТЕМ
ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ**

У даній статті зазначається, що загально визнаним центром з координації та розвитку міжнародних зв'язків є ООН. У рамках цієї Організації здійснюється і співробітництво з в боротьби зі злочинністю (передусім під час Конгресів ООН з відвернення злочинності та поведження з правопорушниками, у роботі Комісії з запобігання злочинності та кримінального правосуддя, Управління ООН з боротьби з наркотиками і злочинністю, Міжрегіонального науково-дослідного інституту ООН з питань злочинності). Важливе місце в організаційно-правовому механізмі боротьби зі злочинністю належить Міжнародній організації кримінальної поліції. Вказується, що метою Інтерполу, відповідно до ст. 2 його Статуту, є: забезпечення широкої взаємодії всіх органів (установ) кримінальної поліції в рамках відповідного законодавства країни в дусі Загальної декларації з прав людини та створення і розвиток установ, які можуть успішно сприяти відверненню міжнародної злочинності та боротьбі з нею. Міжнародне співробітництво в боротьбі з корупцією являє собою систему відносин між державами в особі їх органів, міжнародними урядовими та неурядовими організаціями, транснаціональними корпораціями та іншими організаціями у сфері протидії корупції, що включає погоджені політику, антикорупційну стратегію і тактику, вироблення міжнародних договорів і угод, їх імплементацію у внутрішнє законодавство держав, правозастосовчу, організаційно-правову, інформаційну та науково-дослідну діяльність відповідних суб'єктів співпраці з попередження корупції, безпосередній боротьбі з нею на основі міжнародно-правових документів та прийнятих відповідно до них положень національного законодавства.

Ключові слова: злочин, злочинність, співробітництво, міжнародні угоди, тероризм, злочинні угруповання, міжнародне право.

У кримінології все частіше вказують на необхідність посилення орієнтацій суспільства на зберігання традиційних духовних та гуманістичних цінностей, переорієнтації державної політики з репресивних форм впливу на злочинність на створення передумов для зміцнення в суспільстві загальнолюдських цінностей, що дозволить вийти на шлях реального зниження рівня злочинності. Відтак актуальною залишається проблема розробки та впровадження стратегічних кримінологічно-виважених програм запобігання злочинності, що повинні будуватися на науково обґрунтованих прогнозах основних тенденцій злочинності й враховувати національно-історичний та міжнародний досвід запобігання злочинності [1].

Загально визнаним центром з координації та розвитку міжнародних зв'язків є ООН. У рамках цієї Організації здійснюється і співробітництво з в боротьби зі злочинністю (передусім під час Конгресів ООН з відвернення злочинності та поведження з правопорушниками, у роботі Комісії з запобігання злочинності та кримінального правосуддя, Управління ООН з боротьби з наркотиками і злочинністю, Міжрегіонального науково-дослідного інституту ООН з питань злочинності). Важливе місце в організаційно-правовому механізмі боротьби зі злочинністю належить Міжнародній організації кримінальної поліції (далі -- Інтерпол). Метою Інтерполу, відповідно до ст. 2 його Статуту, є: забезпечення широкої взаємодії всіх органів (установ) кримінальної поліції в рамках відповідного законодавства

країни в дусі Загальної декларації з прав людини та створення і розвиток установ, які можуть успішно сприяти відверненню міжнародної злочинності та боротьбі з нею. Міжнародне співробітництво в боротьбі з корупцією являє собою систему відносин між державами в особі їх органів, міжнародними урядовими та неурядовими організаціями, транснаціональними корпораціями та іншими організаціями у сфері протидії корупції, що включає погоджені політику, антикорупційну стратегію і тактику, вироблення міжнародних договорів і угод, їх імплементацію у внутрішнє законодавство держав, правозастосовчу, організаційно-правову, інформаційну та науково-дослідну діяльність відповідних суб'єктів співпраці з попередження корупції, безпосередній боротьбі з нею на основі міжнародно-правових документів та прийнятих відповідно до них положень національного законодавства. Найавторитетнішими міжнародно-правовими документами, де вони були вперше зібрані, стали Статут Організації Об'єднаних Націй, прийнятий в 1945 році, а також спеціальний документ з широкою назвою «Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин і співробітництва між державами відповідно до Статуту ООН», прийнятий у 1970 році. Декларація закликала держави «керуватися ними у міжнародній діяльності та розвивати свої взаємини на основі їх суворого дотримання». Україна, враховуючи підвищений стан злочинності, яка виходить за межі однієї держави, почала активно брати участь у міжнародній боротьбі зі злочинністю та корупцією. Таким чином у 1992 року Україна стала членом Інтерполу, а 1993 року було утворено Національне центральне бюро цієї організації у нашій державі. Його цілями стало координація діяльності правоохоронних органів України у боротьбі зі злочинністю, яка має транснаціональний або такий, що виходить за кордони нашої держави, характер і забезпечення при цьому взаємодії з Генеральним секретаріатом і відповідними органами країн-членів Інтерполу. Згідно соціологічних опитувань Україна займає найвищий рівень по корупції серед «нових незалеж-

них країн». Для подолання гіперкорупції в нашій державі необхідно підібрати відповідну стратегію, яка б успішно діяла [2].

З переходом України до світових загальноприйнятих юридичних норм особливу роль у правовому регулюванні відведено міжнародним нормативно-правовим актам, ратифікованим Україною. Закон України «Про міжнародні договори України» від 29 червня 2004 р. заклав основні принципи дій міжнародних договорів в Україні, його основні положення знайшли відображення у ст. 9 Конституції України.

У міжнародній співпраці з органами МВС України дотримується основних міжнародно-правових документів, що регламентують захист прав і свобод людини, визначають світові підходи до боротьби зі злочинністю і встановлюють загальноприйняті правила поведінки посадових осіб. До таких міжнародно-правових документів можна зарахувати: Загальну декларацію прав людини, прийняту 10 грудня 1948 р., Міжнародний пакт про громадянські й політичні права, прийнятий 16 грудня 1966 р., Конвенцію проти катувань та інших жорстоких, нелюдських чи таких, що принижують їхню гідність, видів поведінки чи покарання, прийняту 10 грудня 1984 р., Мінімальні стандартні правила поведінки з в'язнями, прийняті 31 липня 1957 р., Основні принципи застосування сили і вогнепальної зброї посадовими особами для підтримки правопорядку, прийняті 27 серпня 1990 року.

Також до міжнародно-правових актів належать: Конвенція про боротьбу із захопленням заручників, прийнята 17 грудня 1979 р., Типовий договір про взаємну допомогу у сфері кримінального правосуддя, прийнятий 14 грудня 1990 р., Факультативний протокол до Типового договору про взаємну допомогу в галузі кримінального правосуддя, стосовно прибутків від злочинів, прийнятий 14 грудня 1990 р., та інші документи. Тим паче, що наша країна приєдналась і ратифікувала практично всі міжнародно-правові конвенції, присвячені боротьбі з організованою злочинністю і тероризмом, іншими злочинами проти життя людей.

У таких умовах істотно змінюється характер правового регулювання діяльності поліції. З одного боку, це виражається у підвищенні питомої ваги правових норм, які володіють найвищою юридичною силою. З іншого боку внутрішня нормативна база доповнюється міжнародно-правовими нормами, які впливають на різні аспекти функціонування не тільки поліції, а й усього державного апарату в цілому.

Приведення національного законодавства, зокрема відомчих нормативних актів МВС, у відповідність до вимог міжнародно-правових документів сприяє налагодженню, поширенню та поглибленню міжнародної поліційної співпраці.

Приєднання до європейських конвенцій у галузі кримінального правосуддя створює принципово нові умови організації взаємодії правоохоронних органів України з компетентними інститутами країн Європейського Союзу в рамках єдиного правового простору.

Важливою передумовою участі України в єдиному напрямку боротьби зі злочинністю стало приєднання України до основних конвенцій у галузі кримінального права та судочинства. А саме:

1) Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах 1959 р. (набула чинності 9 червня 1998 р.);

2) Європейська конвенція про нагляд за умовно засудженими особами або умовно звільненими особами 1964 р. (набула чинності 1 січня 1996 р.);

3) Європейська конвенція про передання провадження у кримінальних справах 1972 р. (набула чинності 1 січня 1996 р.);

4) Конвенція про передання засуджених осіб 1983 р. (набула чинності 1 січня 1996 р.);

5) Конвенція про відмивання, пошук, арешт і конфіскацію доходів, одержаних злочинним способом, 1990 р. (набула чинності 1 травня 1998 р.);

6) Європейська конвенція про екстрадицію 1957 р. (набула чинності 9 червня 1998 р.);

7) Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності (набула чинності 21 травня 2004 р.);

8) Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції (набула чинності 1 січня 2010 р.)

Застосування наведених міжнародно-правових документів свідчить про те, що всі вони відповідають міжнародним загальнолюдським стандартам прав людини. У сучасних умовах істотних змін зазнали форми міжнародної співпраці в галузі захисту прав свобод особи. Бажаючи стати повноправним членом світового співтовариства, Україна керується відповідними міжнародними конвенціями, участь у яких викликає необхідність імплементації їхніх норм у національне законодавство. Вивчення та засвоєння положень цих міжнародно-правових документів дасть змогу працівникам поліції використовувати їх для захисту прав і свобод осіб, які перебувають на території України. Сьогодні вітчизняна правова система містить значну частку міжнародно-правових норм, оскільки міжнародні договори, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою, стають невід'ємною складовою правових основ діяльності поліції у сфері забезпечення прав і свобод людини та громадянина [3].

Що стосується співробітництва з Євроюстом, то у 2017 році Україною ратифіковано укладену у 2016 році Угоду про співробітництво між Україною та Європейською організацією з питань юстиції. Метою угоди є посилення співробітництва між Україною та Євроюстом у боротьбі з тяжкими злочинами, зокрема, організованою злочинністю і тероризмом. Компетентним органом в Україні для виконання цієї угоди є Генеральна прокуратура.

Отже, налагодження ефективного співробітництва між Україною, Європолем та Євроюстом у правоохоронній сфері є необхідним кроком на шляху до набуття членства в цих двох організаціях, що в результаті має призвести до підвищення ефективності участі органів Національної поліції України у міжнародній правоохоронній діяльності.

Таким чином, протягом останніх років ЄС почав активно співпрацювати з державами, що не входять до числа його членів (однією з таких держав є Україна), свідченням чого є численні двосто-

ронні програмні акти, норми яких мають як рекомендаційні, так і обов'язкові для виконання приписи.

До числа стратегічних завдань, що мають в обов'язковому порядку вирішуватися під час організації такої взаємодії, слід віднести такі:

- створення умов для інтеграції України в єдиний європейський правоохоронний простір;

- посилення інституційних можливостей ЄС та України у сфері юстиції, свободи та безпеки;

- розвиток регіонального співробітництва України з державами-членами ЄС у правоохоронній сфері, у ході якого мають розроблятися та реалізовуватися заходи щодо протидії окремим видам злочинів, притаманним певним прикордонним регіонам. Це створить додаткові міжнародно-правові та організаційні гарантії підтримання безпеки в Європі;

- розширення участі України у безпекових програмах, що здійснюються в рамках ініціативи Європейського Союзу «Східне партнерство», присвячених забезпеченню правопорядку, публічної безпеки, прав і свобод людини і громадянина;

- розширення діалогу з питань протидії новим викликам і загрозам безпеці, пошук спільних підходів до формування нової загальноєвропейської системи колективної безпеки;

- розроблення програм спільного спеціалізованого навчання працівників правоохоронних органів ЄС та України, основним призначенням яких має стати обмін передовим досвідом, посилення співробітництва та вдосконалення співпраці між підрозділами на спільному кордоні;

- подальша участь органів поліції України в міжнародних миротворчих операціях, антитерористичній діяльності, багатосторонніх заходах щодо протидії глобальним і регіональним викликам та загрозам з урахуванням інтересів України;

- надання необхідної допомоги особам, що постраждали в результаті вчинення злочинів, та свідкам злочинів, тобто створення та реалізація необхідних гарантій забезпечення прав, свобод та законних інтересів зазначених осіб;

- використання сучасних інформаційних та комунікаційних технологій, в першу чергу у сфері боротьби з кіберзлочинністю, дитячою порнографією;

- посилення належного врядування та боротьба проти корупції, тощо [4, с. 431-433].

Отже, ефективне виконання наведених вище завдань можливе за умови активізації зусиль щодо оновлення договірно-правової бази відносин Європейського Союзу з Україною щодо налагодження міжнародної правоохоронної діяльності, вдосконалення нормативно-правової бази співробітництва правоохоронних органів України (зокрема, органів Національної поліції України) та правоохоронних органів ЄС, імплементації положень спільних нормативно-правових актів у національне законодавство [5].

Список використаних джерел:

1. Дідківська Г. В. Кримінологічне законодавче забезпечення протидії негативним факторам сімейних відносин. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. 2017. № 2-3 (6-7). С. 180-185.
2. Сорос Дж. Мыльный пузырь американского превосходства. Пер. с англ. М.: Эксмо, 2004. 287 с.
3. Основы борьбы с организованной преступностью / под ред. В. С. Овчинского, В. Е. Эминова, Н. П. Яблокова. М., 1996. С. 31.
4. Безпалова О. І. Адміністративно-правовий механізм реалізації правоохоронної функції держави : монографія. Х.: Ніка-Нова, 2014. 544 с.
5. Дідківська Г. В., Скакальська А. Я. Сучасний стан, організаційні та правові проблеми незаконної міграції. *Журнал східноєвропейського права*. 2019. № 70. С. 85-89.

Didkivska H. V. Criminological characteristics of the legal support of cooperation of the international system for the prevention of crime

This article states that the UN is a universally recognized center for coordination and development of international relations. The Organization also cooperates in the fight against crime (especially during the UN Congresses on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, in the work of the Commission on Crime Prevention and Criminal Justice,

the United Nations Office on Drugs and Crime, and the Interregional Research Institute). UN on crime). An important place in the organizational and legal mechanism for combating crime belongs to the International Criminal Police Organization. It is indicated that the purpose of Interpol, in accordance with Art. 2 of its Statute, is: ensuring broad cooperation of all bodies (institutions) of the criminal police within the relevant legislation of the country in the spirit of the Universal Declaration of Human Rights and the establishment and development of institutions that can successfully contribute to preventing and combating international crime. International cooperation in the fight against corruption is a system of relations between states represented by their bodies, international governmental and non-governmental organizations, transnational corporations and other organizations in the field of anti-corruption, including agreed policies, anti-corruption strategies and tactics, international treaties and agreements, their implementation in the domestic legislation of states, law enforcement, organizational and legal, informational and research activities of the relevant subjects of cooperation with the former ting corruption direct combat on the basis of international law and accepted in accordance with the provisions of national law.

Key words: *crime, criminality, cooperation, international agreements, terrorism, criminal groups, international law.*